

100 let od objevu prvních částí vodní cesty v Punkevních jeskyních

Petr Zajíček

Punkevní jeskyně patří již řadu let k nejoblíbenějším turistickým cílům v Evropě. Přispívá tomu nejen bohatá krápníková výzdoba v krasových prostorách či prohlídka dna propasti Macochy, ale především vodní plavba na motorových člunech soustavou zeleně prozářených podzemních jezer. Před 100 lety se podařilo proniknout do prvních partií tzv. vodní cesty Punkevních jeskyní a jejich průzkum přinesl navíc další nečekaný překvapující objev.

nech soustavou zeleně prozářených podzemních jezer. Před 100 lety se podařilo proniknout do prvních partií tzv. vodní cesty Punkevních jeskyní a jejich průzkum přinesl navíc další nečekaný překvapující objev.

Návštěvníci na vodní plavbě Punkevních jeskyní. Foto: Petr Zajíček, archiv SJČR

První průzkumy ve vývěru Punkvy

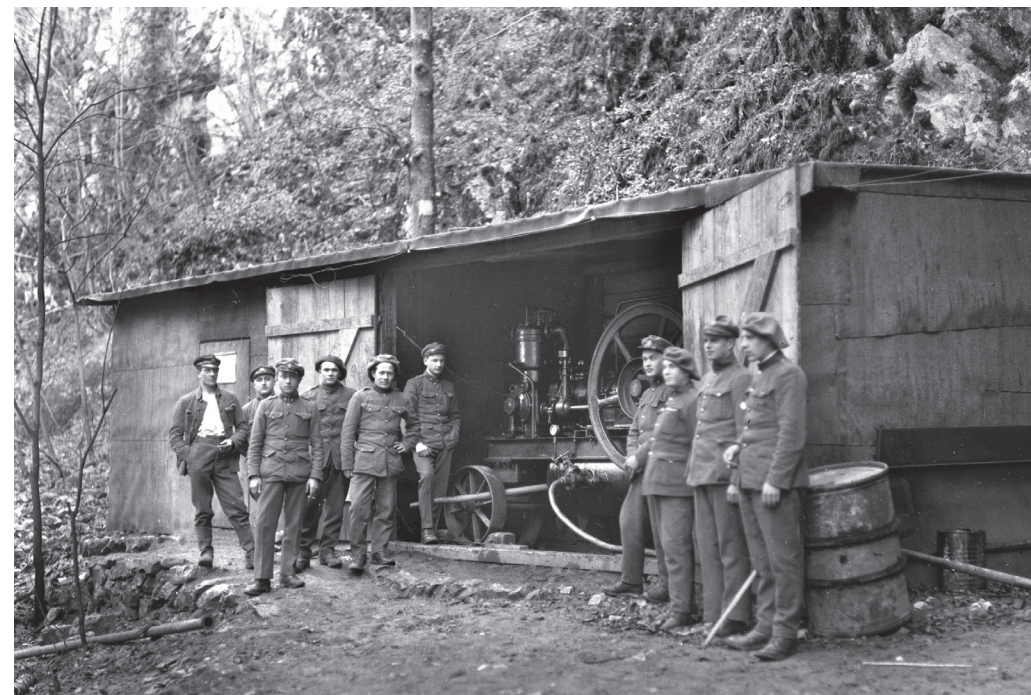
Existenci prostor mezi propastí Macochou a vývěrem Punkvy v divokém kaňonu zvaném Pustý žleb tušili krasoví badatelé již na začátku 19. století. Roku 1808 se jako první pokusil proniknout proti proudu vyvěrající řeky starohrabě Hugo František Salm na primitivním plavidle, které bylo částečně loďkou a částečně vorem. Dostal se do vzdálenosti asi 40 sáhů (cca 75 metrů) a jeho podzemní pouť ukončily skály spadající pod hladinu vody. O padesát let později pokus několikrát opakoval za dlouhodobého extrémního sucha Jindřich Wankel. Pronikl ještě o 5 metrů dále a údajně pozoroval silné průvany vycházející z puklin. Toto místo (tzv. Wanklův sifon) nebylo překonáno ani během dalších pozdějších pokusů koncem v 80. letech 19. století, jejichž protagonisty byli další známí speleologové, Martin Kříž a Florian Koudelka. Tajemství podzemní Punkvy tak zůstávalo nadále ukryto.

Absolonovy průzkumy na dně Macochy a objev suché části Punkevních jeskyní

Od konce 19. století začal v Moravském krasu intenzivně působit náš nejznámější krasový badatel Karel Absolon. Zpočátku byly jeho výzkumy zaměřeny na studium jeskynní fauny, postupně však u něj začaly na tomto území převládat speleologické průzkumy spojené s rozsáhlou dokumentační činností. V letech 1901–1907 podnikl s dalšími odborníky celkem pět expedic na dno Macochy. Kromě rozsáhlé dokumentace tohoto krasového fenoménu provedl podrobný průzkum jeskyní s cílem proniknout do hypotetických jeskyní mezi Macochou a Pustým žlebem. Dne 26. září roku 1909 pronikl Absolon s dalšími členy pro výzkum jeskyň při brněnském Klubu přírodovědném jednou z menších jeskyní v Pustém žlebu do prvních prostor suché části Punkevních jeskyní. V následujících letech badatelé pronikali do dalších částí směrem k Macošě a zároveň byly postupně nové objevy elektricky osvětleny a zpřístupněny veřejnosti. V roce 1914 se podařilo suchou část jeskyní propojit s propastí Macochou v úrovni jejího dna a téhož roku byla propast též zpřístupněna turistům.

Vývěr Punkvy na začátku 20. století. Foto: Karel Absolon, archiv SJČR

Kamenovrtací oddíl poručíka Slámy před vybudovanou strojovnou. Foto Karel Absolon, archiv MZM

Průnik do vodou zatopených prostor z vývěru Punkvy

Objev Punkevních jeskyní a jejich zpřístupnění veřejnosti včetně dna Macochy měl velký ohlas na veřejnosti u nás i v zahraničí. Po první

světové válce zahájil Absolon se svými spolupracovníky intenzivní práce směřující k objevům vodou zatopené části Punkevních jeskyní. Po důkladném zvážení situace Absolon naznal, že Wanklův sifon bude možné překonat pou-

Návštěvníci vodní plavby Punkevních jeskyní po zpřístupnění vodní plavby.
Foto Karel Absolon, archiv MZM

Brčková výzdoba Masarykova dómu v dobách objevu.
Foto Karel Absolon, archiv SJČR

ze sestřelením skalních kulis spadajících pod hladinu. K tomuto účelu najal v roce 1920 vojenský kamenovrtací oddíl vedený poručíkem J. Slámou. Od 12. května do 15. července probíhaly přípravné práce, během kterých byla těsně u úpatí skal vybudována strojovna, v níž byl na podstavci zamontován dvoukladivový vrtací stroj. Vlastní vrtací práce pak trvaly až do druhé poloviny září. Během nich se první volné prostory nevelkého rozsahu nad vodní hladinou objevily již 5. srpna, ale bylo nutno sestřelit ještě další skalní kulisy, které se opět zanořovaly pod vodu. 24. září se pak otevřela volná chodba s navazujícími dómami s vodním tokem a jejich charakter popisuje Absolon v knize Moravský kras 2: „Volné prostory, jež jsme podle množství odtékající vody očekávali, se otevřely. Překvapilo nás, že to byly dómky s překrásnou krápníkovou výzdobou, s hlubokými jezerními nádržemi; první dosahovala v hlavní ose délky 47,5 m, šířky 9,2 m, výšky až 7 m. Voda smaragdově zelená překvapila nás svojí čírostí, takže při svitu reflektorů bylo vidět, jak se v hloubi stříbřily spousty pstruhů. Tento první vodní dóm končil v levém cípu mohutnou stalaktitovou „kyticí“, jež se skláněla až k hladině. V pravém cípu přecházel dóm v „hrdlo“, jež bylo na délku 16 m přepaženo a zúženo jen mírně pod vodu splývající kulisou. Ta byla lehce odstraněna, takže 3. a 4. října jsme vpluli do dómu II, 15 m dlouhého a 7 m širokého. Ten se otáčel na východ a hned vedle pokračoval do dómu III o délce 35 m a šířce až 6 m. Tento k SV směřující dóm byl na konci úplně

uzavřen novým, pod vodu splývajícím kulisovitým skalním převísem.“

Nečekaný objev Pohádkových jeskyní

Objevy dalších vodou zatopených prostor proti proudu Punkvy směrem k Macošce pak byly učiněny v dalších letech. Cesta těchto objevů byla velmi komplikovaná a skončila až roku 1933 vyčerpáním 33 metrů hlubokého Zlého sifonu. Avšak ještě v roce 1920 se podařilo proniknout do suché větve, velmi významné části Punkevních jeskyní nazývané Pohádkové jeskyně. Při průzkumu prostory, která se dnes nazývá 4. pohádkové jezírko, si badatelé povšimli pod stropem skalního okna, které přecházelo v suchou jeskynní chodbu. Během průstupu této části byla nejdříve objevena malá síňka, kde byly později nalezeny kostry pleistocenních bobrů, a v dalším pokračování části pak mohutná prostora s mimořádně bohatou a rozmanitou krápníkovou výzdobou. V zákoutích tohoto dómu převládaly lesy přes metr dlouhých bílých až průsvitných brček, ale i další krápníkové a sintrové útvary různých tvarů a velikostí. I proto byly zahájeny práce na úpravách, zavedení elektrického osvětlení a zpřístupnění veřejnosti části vodní plavby i s touto suchou nádhernou částí. To se podařilo a v roce 1921 byla zahájena i tato krátká vodní plavba s prohlídkou prostory Pohádkových jeskyní, která byla nazvána Masarykův dóm. Suchá větev Pohádkových jeskyní pak vedla k objevům dalšího pokračování tzv. Skleněných dómů směřujících k Suchému žlebu.

Negativní proměny Masarykova dómu

Historické fotografie, pohlednice a filmy ukazují, že v Masarykově dómu bylo po objevu v roce 1920 neuvěřitelné množství dlouhých brčkových stalaktitů. Srovnáme-li tato místa se současností, ukazuje se, že více než 90 % této výzdoby je pryč. Dříve byl tento negativní vliv přisuzován tomu, že většinu těchto krápníků ulámali návštěvníci. Později se spekulovalo o tom, že k mechanické destrukci této křehké výzdoby začalo docházet vlivem vysoké návštěvnosti, kdy se předpokládaly změny mikroklimatu této prostory. Poslední výzkumy však ukázaly, že mikroklimatické změny se projevují jen krátkodobě, a navíc byl zjištěn samovolný opad brčkových forem výzdoby i v některých částech Amatérské jeskyně, která není zpřístupněna veřejnosti. Je tedy pravděpodobné, že tato destrukce dlouhých brček je přirozený proces, a je tomu tak i v Masarykově dómu.

Od roku 1933 vede návštěvní okruh Punkevními jeskyněmi suchou částí na dno Macochy a odtud pak návštěvníci plují na motorových člunech macošskými vodními dómami do vývěru Punkvy v Pustém žlebu s krátkou zastávkou v Masarykově dómu. A dlouhé historii objevů a zpřístupnění Punkevních jeskyní výrazně přispěly i události před 100 lety.

Sysel obecný – deštníkový druh pro zemědělskou krajinu s vysokou biodiverzitou

Ester Ekrťová, Václav Křivan, Aleš Jelínek, Kateřina Poledníková, Lukáš Poledník

Výrazný pokles biodiverzity v zemědělské krajině je v posledních letech téma velmi aktuální. Dokonce čas od času překročí i stránky odborných periodik a proniká do veřejného mediálního prostoru. To svědčí o závažnosti tohoto tématu, které začíná vnímat i část laické veřejnosti. Téměř vždy jsou uváděny pouze negativní

příklady, naopak pozitivní ukázka pestré zemědělské krajiny s vysokou biodiverzitou se objevuje minimálně. Proto bychom rádi čtenářům představili komplexy vinic, sadů, polí a stepí na okraji Velkých Pavlovic. Mohou být velkou inspirací nejen pro obnovu pestré zemědělské krajiny, ale hlavně hlasitou výzvou pro její zachování.

Pohled z ptáčích perspektivy na krajinnou mozaiku sadů, vinic a drobných polí na okraji Velkých Pavlovic. Foto archiv PŘF UK Praha

